

BORIS PAHOR V ŽRELU UDBe

Avtor: Igor Omerza

Delo Igorja Omerze Boris Pahor v žrelu Udbe je izšlo lani pri Mohorjevi družbi iz Celovca. Gre za precej obsežno knjigo – obsega okoli 640 strani – o tem, kako je SDV sledila tržaškemu pisatelju. Razdeljena je na več delov in razgalja dogajanje med letoma 1952 in 1989.

V knjigi je največ strani namenjenih letu 1975: takrat je v posebni knjižici izšel Pahorjev intervju z Edvardom Kocbekom (Edvard Kocbek, pričevalec našega časa). Borisa Pahorja je Služba državne varnosti v tem času spremljala pod različnimi kodnimi oznakami, kot sta Jambor ali Ljubljčan, in pri tem uporabljala najrazličnejše načine pridobivanja informacij: poročila ovaduhov, sledenje avtorju in njegovim prijateljem, prisluškovanje telefonu in pogovorom doma, odpiranje pošte, kraja rokopisov in pol v tiskarnah. Pri tem delu se je izmenjalo precej uslužbencev SDV, sodelavcev, informatorjev in virov, zato velja, da je bil Boris Pahor poleg Kocbeka najverjetneje udbovsko najbolj nadzorovan slovenski pisatelj. SDV je imela sicer precej zahtevno delo, ker je Pahor živel v Trstu in je pogosto prihajal v Slovenijo in ker je bil aktiven na več področjih: v literaturi in publicistiki, v manjšinski politiki, v stikih z zamejci in slovenskimi emigranti, v mednarodnih organizacijah pa tudi političnem boju za samostojno Slovenijo. Do leta 1974 so Pahorja spremljali predvsem kot problematičnega avtorja knjige Odisej ob jamboru ter urednika in izdajatelja revije Zaliv, po letu 1975 pa kot sopotnika Edvarda Kocbeka, ki je imel največ zaslug za to, da je avtorja Groze in Tovarišije pripravil do razkritja poveljnih pobojev slovenskih domobrancev. Z ohranjeno dokumentacijo SDV se je Igor Omerza, avtor knjige o Pahorju, v Arhivu Republike Slovenije izčrpno seznanil; pregledal je njene sprotne operativne informacije, indikativne biltene ter poročila o letnih programih in opravljenem delu, v katerih je tržaški pisatelj Pahor sistematično obdelan ali pa samo mimogrede omenjen. Kot meni Omerza, je bilo najverjetneje več kakor 80 odstotkov gradiva o Pahorju uničenega, saj si drugače ne more razlagati velikih vrzeli v spremljanju pisatelja, na katere je naletel. Med raziskavo je moral razvozlati tudi različna kodna imena sodelavcev SDV in njenih obdelovancev. To je storil precej uspešno, zato so znana vsa ključna imena pisateljevih ovaduhov pa tudi vsi Pahorjevi prijatelji in sodelavci, ki jih je Služba državne varnosti spremljala in vzporedno pridobivala tudi podatke o pisatelju. Če gledamo na vse to z današnje perspektive, se zdi delovanje SDV popolnoma absurdno, poleg tega njene operacije na terenu in obdelave v pisarnah po večini niso dale nobenih rezultatov, ki bi ji bili v korist. Prepričati se je mogoče o veliki shizofreničnosti in strahu Udbe pred namišljenimi sovražniki, kar je državi prinašalo izgubo, saj so bili Pahor in drugi slovenski književniki le nenevarni politični nasprotniki Titovega režima. Omerzova raziskava opisuje strašno zablodo totalitarne države ter vse nepotrebno in nesmiselno tajno delovanje policijsko urejene avtoritarne diktature. L. K.